

Eberhard Busch: *Die große Leidenschaft. Einführung in die Theologie Karl Barths*. 323 sid. Chr. Kaiser/ Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh 1998. — Bent Flemming Nielsen: *Karl Barth*. 149 sid. Bokförlaget Anis, Frederiksborg 1997.

Eberhard Busch var Karl Barths siste vetenskaplige assistent. Han har gett ut en rad böcker om Barth, bl.a. *Karl Barth und die Pietisten* (1978) och *Unter dem Bogen des einen Bundes. Karl Barth und die Juden 1933–45* (1996). Mest känd torde han vara för sin stora biografi *Karl Barths Lebenslauf* (1975, 5. Aufl. 1993).

Buschs introduktion inleds med en skiss över Barths teologiska profil, livsväg och främsta verk. Huvuddelen av boken penetrerar i tio kapitel väsentliga teman i Karl Barths tankevärld.

Busch deklarerar att han inte tror att man kan aktualisera eller vidareutveckla Barths tänkande genom att fila bort dess spetsar och kantigheter. Han tror inte heller att det är fruktbart att avgränsa sig från Barth med motiveringen att vi nu befinner oss i ett nytt «paradigm». Barths teologi tillhör det förlutna, men likväl är han en i kören av dem som gått — och går — före oss och som i varje stund har rätt att bli hörd i Jesu Kristi kyrka.

Busch understryker att Barth vill göra oss till den heliga skrifts lärjungar, inte till sina egna. Barths «stora lidelse» vara att «ivra för Guds ära». Hans teologi vill vara ett vittnesbörd om denne Gud, och Busch vill förmedla en del av vad han för sin del har hört om Barths «människovänlige Gud» i detta vittnesbörd.

Buschs mångåriga erfarenhet som professor i reformert teologi i Göttingen kommer till uttryck i bokens pedagogiska uppläggnings. Urvalet av de många citaten ur Barths skrifter är sådant att det återger dennes tankar på ett träffande och sammanfattande sätt. Buschs bok är rik på synpunkter och tar också upp en del invändningar mot Barth. Den saknar varken djup eller bredd men går väl hastigt förbi en del frågor. En smula förvånande är att Busch (s. 33) trots Bruce McCormacks forskning i *The Critical Realistical Dialectical Theology of Karl Barth* (1995) fortfarande hävdar von Balthasars tes från 1951 (i arbetet: *Karl Barth*) om en Barths «vändning» från ett dialektiskt till ett analogiskt tänkande.

En litteraturlista förtecknar den viktigaste sekundärlitteraturen till Barth.

Bent Flemming Nielsen disputerade 1988 på avhandlingen *Die Rationalität der Offenbarungstheologie*. Hans introduktion till Barth utgår från förändringen i den internationella tolkningsdebatten efter Barths död. Från att ha uppfattats som representant för reformert konfessionell teologi börjar man diskutera Barth i samma perspektiv som debatten om upplys-

ningsprojektet och frågeställningen modernitet–post-modernitet.

Nielsen visar stor förmåga att förklara några svår-tillgängliga delar av Barths teologi på ett enkelt och lättbegripligt sätt. Hit hör Barths tankar kring uppenbarelse och gudskunskapens villkor och konstitution, speciellt enligt hans tolkning av St Anselm i boken *Fides Quaerens Intellectum* (1931). Nielsen ger här en koncis version av några av teserna i sin avhandling.

För Barth är det enligt Nielsen avgörande om gudsläran är uppbyggd av abstrakta metafysiska begrepp eller om den är knuten till berättelsen om Jesus från Nasaret. Han vänder sig emot ett tänkande som bygger på och domineras av allmänna erfarenheter och insikter. Den traditionella teologin har inte tagit tillräcklig hänsyn till distinktionen mellan abstrakt och konkret enligt Barth. Man har varit metodiskt osäker och omedveten om riskerna med abstraktioner inom teologin, möjligen beroende på ett filosofiskt inflytande.

Nielsen visar hur Barth strävar efter att ersätta abstrakt tänkande i teologin med en belysning av teologins alla problem utifrån den konkreta uppenbarelse i Kristus. Han utvecklar vad detta grepp betyder för sättet att uppfatta Guds allmakt, teodicéproblemet, förståelsen av bibelns «myter» samt läran om nådavalet.

Barth bestrider att bibeln innehåller myter i betydelsen objektiverande skildringar som tjänar att förmedla evigt giltiga förhållanden oberoende av tiden. Bibliska berättelser refererar enligt Barth alltid till bestämda faktiska förhållanden och kan aldrig reduceras till bilder av abstrakta allmänna tidlösa förhållanden. De teologiska termerna hos Barth har enligt Nielsen alltid konkreta referenser till berättelsen om Jesus, och Barth föregriper så den narrativa teologin. «Vem Jesus Kristus är kan bara berättas, inte åskådas eller beskrivas som ett system» (*Kirchliche Dogmatik* II/2, 206).

Det längsta kapitlet i Nielsens bok behandlar frågeställningar som är förknippade med Barths lära om nådavalet. De traditionella, svårt problembelastade, utkorelselärorna ansåg han beklämmande snarare än befriande. Humanister allt från Erasmus brukar vara missnöjda med läran om utväljelsen och se den som en kränkning av människans förnuft, frihet och värdighet. Predestinationslärans allvarligaste problem ser Barth enligt Nielsen i abstraktionen från kristusberättelsen, tendensen att undergräva predikans konkreta nådeserbjudande genom talet om en «outrannsaklig» gudsvilja, enligt vilken Gud eventuellt vill något annat än varje människas frälsning. Barth medger att lutheranerna (bl.a. i Konkordieformeln) har försökt att förbinda utväljelse läran med kristologin, men tycker inte att de lyckats särskilt väl. Uppenbarelse blir radikalt ifrågasatt genom talet om att Gud «döljer sig bakom

sin uppenbarelse». Än mer löst från ett självvårdande sammanhang blev läran genom Calvin. Dess problem har enligt Nielsen förvärrats av en tendens i reformert tradition, att dra slutsatser beträffande Guds utväljelse utifrån iakttagelser och erfarenheter av en människas jordiska förhållanden. Denna form av »naturlig teologi» tänker sig förutbestämmelsen till frälsning eller förtappelse utan samband med vittnesbördet om Kristus.

Nielsen visar i kapitlet om nådavalsläran hur många formuleringar av teodicéproblemet bygger på abstrakta bestämningar av Guds kärlek respektive allmakt isolerade från kristushändelsen. De i den teologiska diskursen ingående begreppen får helt olika betydelser beroende på om de hör hemma i en filosofisk kontext eller står i samband med Jesusberättelsen. Niensens stora förmåga att förklara svårtillgängliga sammanhang gör avsnittet till den mest pedagogiska delen av boken. Förståelsen av tid och evighet får ett eget kapitel

Nielsen arbetar aktivt för att förstå Barth och den sak denne skriver om; han ställer frågor och kommer med invändningar. Han ger även glimtar av den växlingsrika historia av skiftande tolkningar och debatter kring Barths teologi fram till våra dagars resonemang och modernitet och »postmodernitet».

Axel W. Karlsson

Björn Fyrlund: *Tro och helgelse. En analys av Johan Olof Wallins moraluppfattning. Akad. Avhandling. 259 sid. Lund University Press, Lund 1999.*

Johan Olof Wallin föddes i Stora Tuna 1779 och dog i Uppsala som Sveriges ärkebiskop 1839. För många är Wallin den store psalmdiktaren, för andra är han den framgångsrika prästen och ämbetsmannen. Knappast någon har betraktat Wallin som teolog i någon mer kvalificerad mening.

Björn Fyrlund har undersökt Wallins författarskap ur olika aspekter och kommit fram till att det hos Wallin fanns en klart genomtänkt och med personligheten integrerad teologi, och att denna präglar insatsen på de olika områden där Wallin verkade.

Förutom psalmdiktningen och arbetet med 1819 års psalmbok gjorde Wallin betydande insatser som bibelöversättare, katekesutläggare och predikant. Dessförinnan bedrev han studier i etik och moralfilosofi, studier som resulterade i en disputation 1803.

Fyrlund söker att utifrån ett antal Wallintexter ur teologisk-etisk synpunkt besvara frågan om hur handlingars moraliska status avgörs. Två delfrågor uppställs: vad gör en handling moraliskt rätt, och vad kännetecknar ett gott moraliskt liv? Detta är den första

avhandling som tar upp Wallins moraluppfattning, och forskningsmaterialet består av predikningar, poetiska texter och psalmer, bibelöversättning och katekesarbete samt den disputationstext (avhandling) som Wallin försvarade 1803. Det är ett 36-årigt författarskap som undersöks. Den metod Fyrlund använder är deskriptiv och analytisk.

Wallins disputationstext tar sin utgångspunkt i naturrätten. Genom sin lärare, Daniel Boëthius, var Wallin väl förtrogen med naturrätten, och det blev naturligt för honom att i sin teologi ta utgångspunkten i skapelsen. Detta blir tydligt i arbetet med såväl bibelöversättning som katekesutläggning. Människan är skapad av Gud. Genom förnuftet skall hon fördjupas i sin gudskunskap. Hon bör råda över böjelserna, men förnuft och vilja räcker inte. Det är Kristi gärning som möjliggör nya livsvillkor för människan.

Begreppet goda gärningar blir centralt hos Wallin. Gärningarna återspeglar människans livshållning. Det som är moraliskt gott främjar människovärdet. Den gyllene regeln betonas och stor vikt läggs vid handlingars inre kvalitet. Dygden blir att verka för det goda och motverka det onda, och detta kan bli möjligt genom människans gudstro.

Enligt Wallin finns den gudomliga lagen inskriven i människans förnuft och hjärta, den möter i dekalogen och har slutligen blivit förklarad av Kristus. Trons uppgift är inte att omskapa människan men väl att förädla och förbättra henne. Man kan här tala om en komplettering: det moraliska frö som finns i människan får genom tron på Kristus möjlighet att växa och att bära frukt i handling. Det faktum att Wallin börjar sin teologi med skapelsen tar sig uttryck även i att han tydligt talar om människans förpliktelse mot djuren och de livlösa tingen, tankar som en senare teologi skulle negligera. Människovärdet blir hos Wallin en etisk kategori, något som teologin hundra år senare skulle ta avstånd ifrån.

En tidigare kritik av Wallin och inte minst av hans psalmer har utgått från reformationsprincipen: hur har Wallin förhållit sig till det reformatoriska talet att människan blir frälst genom tro, av nåd allena. Kritiken mot Wallin har gått ut på att han inte tar nåden på allvar utan för in en pelagiansk egenrättfärdighet. där Jesus blir dygdemönstret som människan skall, och kan, leva upp till. På ett trovärdigt sätt visar Fyrlund att denna kritik är grundlös. Ett ofta förekommande tema i Wallins psalmer är att människan skall frukta (tro på) Gud, sköta sin vardagsgärning och älska sina medmänniskor. Detta kan givetvis tolkas som pelagianism. Men för Wallin blir tron, nåden, drivkraften till gärningarna. Det är genom Guds nåd människan blir i stånd att utföra de moraliska dygderna. Gudstron blir visserligen en plikt, men det är inte plikten som är frälsande, utan nåden. Uppmaningen att tro på Gud är en upp-